

Urednički predgovor

Poštovani čitaoci, pred vama se nalazi 54. broj časopisa Prilozi. Nakon četiri izuzetno kvalitetna broja dosadašnji urednik dr. Sedad Bešlija prepustio je uredničku palicu novom uredniku s nadom da će Prilozi nastaviti tamo gdje su stali, na poziciji najprestižnijeg historiografskog časopisa u Bosni i Hercegovini. Uloženi trud i rad koji je učinjen u procesu indeksiranja i digitalizovanja našeg časopisa učinio je Priloge platformom za objavljivanje najnovijih istraživanja u svim oblastima historijske nauke.

U ovom broju Priloga nalazi se ukupno 13 naučnih radova te jedan osvrt. Pored toga ovaj broj sadrži i jedan rad u rubrici Historijska građa i 11 prikaza najnovijih publikacija. Prvi rad koji vam predstavljamo je rad *Hronologija nestanka: devastacija rimskih epigrafskih spomenika na prostoru današnje Hercegovine* dr. Amre Šaćić-Beća, vanredne profesorice s Filozofskog fakulteta u Sarajevu. Članak se prvenstveno bavi devastacijom kulturnog naslijeđa, naročito u posljednje dvije decenije, kada su spomenici iz antike bili meta kako neodgovornih pojedinaaca tako i amaterskih istraživača, ali, nažalost, i nebrige državnih organa za zaštitu kulturne baštine. Sljedeći je rad *Kreditna zaduženja trgovaca iz Foče u Dubrovniku u periodu 1358-1449.* dr. Esada Kurtovića, redovnog profesora Filozofskog fakulteta u Sarajevu. Rad je nastao kao autorov doprinos istraživanju srednjovjekovne Bosne te je afirmirao važnost grada Foče u trgovini, što je dokazano činjenicom da je Foča poslije Drijeve i Srebrenice bila treće po značaju trgovačko mjesto u Bosni. Treći rad pod naslovom *Neki problemi terenske obrade i konzervacije stećaka na primjeru nekropola s područja Visokog* autora Tarika Silajdžića, uposlenika Zavičajnog muzeja u Visokom, bavi se problematikom zaštite nekropola stećaka u okolini grada Visoko. Istraživačka podloga za autorov rad su aktivnosti učinjene na popisu nekropola stećaka u periodu 2016–2024. godine. Iz osmanskog perioda naše

historije u ovom broju donosimo vam tri izvorna naučna rada. Prvi je pod naslovom *Hercegovačke utvrde od sredine 15. do kraja 17. stoljeća* dr. Aladina Husića, naučnog savjetnika iz Orijentalnog instituta u Sarajevu. U ovom radu autor se bavi uspostavom fortifikacionog sistema na novoosvojenim područjima Osmanske Države i njegove postepene evolucije uvjetovane ratovima i promjenom granica, naročito za vrijeme Kandijskog i Velikog bečkog rata 1645–1699. godine. Sljedeći je rad *Jedan kmetsko-majstorski ugovor Franjevačkog samostana Kreševo iz 1781. godine* autora Mile Jukića. U radu autor donosi ugovor između samostana Kreševo i kmeta Bona Kmetovića iz 1781. te vrši analizu svih osam članova ovog ugovora. Naposljetku, treći rad iz osmanskog perioda je *Sudski slučaj jednog prezaduženog sarajevskog kožara (tabaka) s početka 19. stoljeća* autorice dr. Amine Omanović-Veladžić, više naučne saradnice Orijentalnog instituta u Sarajevu. U radu autorica istražuje ostavinske rasprave imovine jednog sarajevskog zanatlije, koji je tokom života nagomilao velika dugovanja. Pored pokušaja povjerenika da prodajom namire svoja potraživanja, autorica istražuje i odraz ovog procesa na egzistenciju preminulog te predstavlja vrijedan doprinos istraživanju imovinsko-pravnih odnosa na početku 19. stoljeća. Članak *Politička karijera Ali-bega Firdusa za vrijeme mandata načelnika u Livnu 1895–1900.* autora dr. Muhameda Nametka, višeg naučnog saradnika s Instituta za historiju u Sarajevu. Rad predstavlja autorov doprinos istraživanju lika i djela Ali-bega Firdusa u periodu od preuzimanja načelničke funkcije 1895. do njegove ostavke 1900, koja je bila uzrokovana dešavanjima vezanim za početak pokreta za vjersku i vakufsko-mearifsku autonomiju. Sljedeći je rad dr. Sonje Dujmović, više naučne saradnice s Instituta za historiju u Sarajevu, pod naslovom *Austro-Ugarska Monarhija i “konjuktura stomaka” – krompir kao indikator politike prehrane prema pisanju Sarajevskog lista (1914–1918).* Rad predstavlja vrijedan doprinos istraživanju ratne svakodnevnice i problema s kojima se suočavalo stanovništvo u ratnim prilikama. Glad uvjetovana ratnom neimaštinom i rekvizicijama za potrebe vojske doprinijela je i promjenama

prehrambenih navika stanovništva, koje se borilo za goli opstanak. Rad *Safet Krupić u novohistorijskom čitanju: prilog kulturi sjećanja Bosne i Hercegovine* djelo je troje autora s Fakulteta političkih nauka u Sarajevu: prof. dr. Sarine Bakić, višeg asistenta mr. Osmana Sušića i aistentice Selme Alispahić. Primarni cilj ovog rada je reevaluacija intelektualnog rada Safeta Krupića, bošnjačkog filozofa, koji je pogubljen u Jasenovcu 1942. godine. Cilj autora je da ožive uspomenu na Krupića, koji zaslužuje da bude upamćen kao jedan od najznačajnijih intelektualaca u periodu između dva svjetska rata. Drugi svjetski rat predstavljen je kroz rad Seada Vrane *Kampanja Mediteranskih savezničkih vazdušnih snaga protiv njemačke operacije Rösselsprung – Konjićev skok od 25. maja do 6. juna 1944. godine*. Autor u ovom radu istražuje efekat bombardovanja savezničkih snaga protiv njemačke vojske za vrijeme desanta na Drvar. Zahvaljujući zračnoj kampanji savezničkih zračnih snaga Nijemci su bili oslabljeni, te je ova vojna akcija doprinijela njihovom neuspjehu, tj. neostvarivanju primarnih ciljeva zadatih na početku operacije. Privrednim kretanjima u socijalističkoj Jugoslaviji bavi se rad *Jugoslavenski vanjskotrgovinski odnosi sa zemljama Europske zajednice. Primjer Italije i Savezne Republike Njemačke (1967.-1968.)* autora Nikole Perkovića iz Karlovca. Na osnovu arhivske građe Državnog arhiva u Karlovcu i dosadašnjih istraživanja o ovoj temi autor analizira trgovinsku razmjenu između Jugoslavije i njezinih najznačajnijih trgovinskih partnera. Perković zaključuje da je na kraju posmatranog perioda trgovinska razmjena doživjela značajan rast, ali da je Jugoslavija ostvarivala deficit te da nije u potpunosti uspjela promijeniti strukturu svog izvoza u korist robe veće vrijednosti u odnosu na proizvode primarne proizvodnje. Dr. Mesud Šadinlija, viši naučni saradnik na Institutu za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, autor je rada *Korelacije organizacije odbrane i stradanja stanovništva Foče 1992. godine*. U ovom članku Šadinlija pokušava na osnovu istraživanja odnosa između mjesta gdje je pružen otpor i tamo gdje nije na području općine Foča ponuditi odgovor kakva je sudbina čekala one koji su se predali bez otpora agresorskoj

vojsci nadajući se njezinoj milosti. Rad pored svog historijskog značaja ima i moralnu pouku te predstavlja vrijedan doprinos istraživanju zločina nad Bošnjacima, ali i borbi tog naroda za opstanak. Hikmet Karčić u članku *Geografija zločina: prirodne jame u službi masovnih zločina u Bosni i Hercegovini 1992–1995*. daje vrijedan doprinos razumijevanju politike etničkog čišćenja i genocida koji je počinjen u Bosni i Hercegovini u posljednjem ratu nad Bošnjacima. Autor u ovom radu izdvaja jame iz kategorije masovnih grobnica po tome što su zločinci koristili prirodna udubljenja u pokušaju prikrivanja masovnih zločina i uništavanju tragova istih. U rubrici *Osvrti* nalazi se još jedan rad prof. dr. Esada Kurtovića *Jelača nije bila majka Milivoja Mihočevića niti baka Mustafa-bega Milivojevića*. Autor je spomenuti rad napisao kako bi iznio vlastiti stav potkrijepljen argumentima na tvrdnje dr. Adisa Zilića iznesene u njegovom članku *Mustafa-beg Milivojević na funkciji hercegovačkog sandžak-bega* u *Prilozima* br. 52.

U rubrici *Historijska građa* predstavljen je rad pod nazivom *Izvori za historiju srednjovjekovne Bosne: Debita Notariae pro Comuni I–IV, 1449–1573. (drugi dio)* autora prof. dr. Esada Kurtovića i višeg asistenta s Filozofskog fakulteta u Sarajevu mr. Almira Pece. U radu je predložena arhivska građa (72 dokumenta za vremenski period 1449–1573) iz Državnog arhiva u Dubrovniku koja se odnosi na historiju srednjovjekovne Bosne iz serije *Debita Notariae pro Comuni*. Po običaju, i ovaj broj zaključujemo rubrikom *Prikazi*, gdje se nalazi ukupno 11 prikaza knjiga koje predstavljaju plodove najnovijih istraživanja.

Vjerujemo da će vrijedni rad naših saradnika, ali i cjelokupne redakcije časopisa *Prilozi* dati značajan doprinos mozaiku bosanskohercegovačke, ali i regionalne historije, te da će ovaj broj *Priloga* naći svoj put do čitalaca.

U Sarajevu, 20. novembra 2025.

Glavni i odgovorni urednik
dr. Muhamed Nametak

ČLANCI I RASPRAVE

